

поєднання самостійної, парної та групової діяльності учнів з метою вироблення комунікативно значущих умінь діяти в різних соціальних групах.

Література

1. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: монографія. Луганськ : Альма-матер, 2004. 362 с. **2. Пенгилюк М. І.,** Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. Х. : Вид. група «Основа», 2007. 176 с. **3. Пометун О.І.,** Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. К. : Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.

Цалапова Оксана Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ.
oksanacalapova1998@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ДЕТЕКТИВУ ДЛЯ ДІТЕЙ (на прикладі твору Валентини Захабури «Ой, Лише, або Як потрапити у халепу?»)

У сучасному літературному дискурсі для юного читача намітилася певна багатовекторність щодо жанрової палітри представлених текстів. Статус «особливої літератури» зумовлений саме категорією читача, який відповідно до вікових характеристик є найбільш соціально активним, мобільним, чутливим до найменших революційних зрушень у царині технічних і культурних інновацій і який потребує від художнього тексту динаміки, розважальності, повчальності, прогресивності, загадковості – і все це одночасно. Тому особливо популярними серед дітей і підлітків стануть твори, у яких є «цікавий перипетійний сюжет, атмосфера гри, таємниці, численні пригоди персонажів й водночас пізнавально-інформативний компонент, ненав'язливий діалог з важливих і актуальних для цієї вікової категорії тем» [3, с. 58]. Тобто це тексти, які побудовані за принципами еkleктики, міжжанрової дифузії, тематичних сумішень тощо. Особливостям організації художнього тексту для дітей присвячені наукові розвідки Т. Качак, В. Кизилової, Л. Овдійчук, які наголошують на факті особливої жанрової організації художнього тексту, в основу якого апріорі закладено модифікації різного рівня.

З-поміж популярних серед дитячої читачької аудиторії жанрів особливе місце займає сучасний детектив, оскільки його виражально-зображальна палітра, стратегія сюжетної організації, специфіка розповіді є найбільш пластичною для створення діалогу між жанровими постулатами і жанровими інваріантами. Дитячий детектив – «різновид пригодницької літератури, що належить до паралітератури. Це передусім прозові твори, зовнішній сюжет яких послідовно розкриває певну заплутану таємницю, пов'язану зі злочиним та його розслідуванням, а внутрішній є когнітивною історією розв'язання логічної

задачі» [5, с. 271]. У детективних історіях для дітей таємниця є невід'ємним атрибутом оповіді, своєрідним кодом сюжету [1, с. 19].

Тож, мета цієї розвідки – на прикладі тексту В. Захабури «Ой, Лише, або Як потрапити у халепу?» виявити можливі жанрові особливості сучасного дитячого детективу.

Від детективної історії читач очікує, в першу чергу, певної жанрової «правильності», типовості й визначеності: однотипність сюжету й героїв, наявність загадковості (на межі зі злочином), типової хронотопності й топографічності тощо. При цьому детектив розмовляє з читачем-дитиною зрозумілою мовою, що ще раз доводить демократичність й інтерактивність цього жанру, адже загадки й докази, таємниці й знахідки покликані збудити у читача допитливість і кмітливість. Власне, у тексті твору В. Захабури присутні елементи класичного детективу, наприклад, дедуктивні роздуми Лишка (Олексія Каламарчика) про імовірність злочину: «Стоп, я ще згадав останнє фото і застосував свій улюблений дедуктивний метод, як Шерлок Холмс! Ойчин напружений голос під час останньої розмови підказав мені, що вона це фото вислала з якоюсь метою! То я почав ретельно, але швидко його досліджувати (бо час у дівчат йшов на хвилини). Майже у центрі світлини було авто – сірий «шевроле» А як наблизити – можна було розгледіти й номери...» [2, с. 92], елементи конспірації як частини детективного антуражу, наявність злочинних дій – спроба викрадення дітей тощо. А також у творі наявні жанрові відхилення, як от: надзвичайно велика передісторія дружби Ойки (Олі Вернидуб) з Настусею й Лишком, наявність розлогої постпозиції (післяісторії) – шляхів реабілітації постраждалих дівчаток після злочинних дій дорослих.

Атмосферу побутової й топографічної визначеності, що характерні для дитячого детективу, у зазначеному тексті промарковано сучасними технологічно-інноваційними предметами та явищами, що «вживило» кримінальну історію в сучасний ритм життя. Спілкування друзів відбувається не тільки під час особистих зустрічей, але й у віртуальній реальності, частиною історії стали тексти смс-переписки (з ніками, смайликами тощо), інтернет-листування у вигляді історій-фанфіків, наявність у головних героїв сучасних засобів зв'язку (айфони, гаджети) й особистої безпеки (кулончик-передавач) тощо. Усе це не тільки осучаснює розповідь, виводить детектив у атмосферу дитячої вигадки, гри, пародії, але й значно ускладнює жанрову стереотипію тексту.

У творі багато власне дитячого гумору, в основу якого покладено комізм мови, ситуації, віку, що допомагає занурити твір в особливий світ дитячої субкультури з її «секретиками», словесними табу, прозивалками, прізвиськами, розіграшами-чумарками тощо.

Дитячий детектив – один із небагатьох жанрів, який дозволяє у межах белетристики говорити з дитиною про соціальні проблеми [4]. Зокрема, історія, що запропонувала В. Захабура, осмислює проблему кіднепінгу – викрадення дітей заради наживи, а також насилля над неповнолітніми (нанесення тілесних ушкоджень дванадцятирічній дівчинці). Як правило, автори дитячих детективів намагаються уникати трагізму, тому В. Захабура послаблює момент злочину

комічними описами злочинців та правоохоронця, що їх затримує. Головний злочинець взагалі виписаний алюзією до літературного персонажа п'єси М. Старицького «За двома зайцями» Голохвостого: «Увесь бомонд, та усе зірки – пардон, звюзди – тільки так і розмовляють, це ж висший шик! Та до мене на Хрещатик 26 (ну, пентхауз там імею, щоб далеко на роботу не ходить) увесь наш шоу-бізнес як до себе додому забігає. Кому що треба достать – усі до мене звертаються ...» [2, с. 58]. На захист потерпілих стають не тільки правоохоронці (капітан поліції дядько Андрій), але й цілий клуб байкерів на чолі з батьком Ойки, іхтіологом за основною професією: «Один із байкерів був особливо кремезної статури, мотоцикл в нього був розписаний, наче риб'яча луска, а бандана і сідло обшиті хутряними китичками. А ще цей чудовий байкер мав руду бороду, заплетену у дві косички. І – так – це був мій тато!» [2, с. 77]. Таким чином, за допомогою комізму авторці вдається досягти атмосфери грайливості, невимушеності, але й не знати гостроти соціальної проблеми насильства й відповідальності суспільства за скоєння злочинів над неповнолітніми.

Отже, сучасний дитячий детектив доволі важко вписується у традиційну жанрову канву, оскільки здатний до своєї мімікрії або еkleктики, що поєднує в межах одного тексту ознаки різних жанрів: казки, легенди, екшину, вестерну, фанфіка, проди та ін. Також значно ускладнено зміст тексту, який «осучаснюється» новими маркерними об'єктами сьогодення: он-лайн листуванням, чатовими переписками, введенням розповіді у розповідь, посиленням позиції післясторії як одного з ключових морально-етичних компонентів детективу, наявність комічності, що підкреслює адресність оповіді тощо. Тож, як бачимо, мета сучасного дитячого детективу – не тільки й не скільки розважити читача, а запропонувати в цікавій формі поговорити про сучасні проблеми, безпеки й цікавинки життя дитини в соціумі.

Література

1. Бойцун І. Є. Жанрова специфіка пригодницького детективу «Таємниця козацького скарбу» Андрія Кокотюхи. *Детская литература в культурном пространстве современности: образы, проблемы, жанры*: Мат-лы междунар. науч.-теорет. конф. Караганда : Центр гуманитарных исследований «Тезис», 2011. С. 18–23. **2. Захабура В.** Ой, Лише, або Як потрапити в халепу? К. : Електронкіта, 2015. 162 с. **3. Кизилова В.** Жанрові модифікації українського детективу для дітей та юнацтва (специфіка змісто- і формотворчих чинників). *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність* : [зб. наук. праць]. Кривий Ріг, 2015. Вип. 5. С. 58–71. **4. Костюхіна М.** Дела и ужасы детского детектива. URL : <http://lit.lseptember.ru/articlef.php?ID=200700611>. **5. Літературознавча енциклопедія** : У 2-х т. Т. 1. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. 608 с.